

Милана Љубичић
Слађана Драгишић Лабаш
Универзитет у Београду
Филозофски факултет УДК:

UDK: 314:32.019.52
Оригиналан научни рад
Примљен: 25. 9. 2010.

СТРАХ ОД ЗЛОЧИНА - ИСТРАЖИВАЊЕ СТАВОВА СТУДЕНАТА

У овом тексту смо се бавили истраживањем присуства страха од злочина код студената. Првенствено смо истражили на емоционалну, когнитивну и понашајну димензију ове појаве. Будући да се код нас изузетно ретко изражава, наша амбиција је била да утврдимо распрострањеност страха од злочина, те евентуалне разлике између респондентата с обзиром на: пол и, условно назване, варијабле кохезивности. Узорком смо обухватили 59 испитаника, студената ИИ године социологије. Налази указују да је емоционална и когнитивна димензија страха од злочина изражена само у случају неких дела: сексуалног напада, напада ножем, провале у кућу када су у њој, и/ или ван ње, те у случају убиства. Индикативан је налаз да је емоционална димензија страха у статистички значајно израженија код испитаница у односу на испитанике, нарочито у случају сексуалног напада. Такође, ипоказало се да студенткиње предузимају и одређене понашајне праксе (избегавање одређених делова града, у одређено доба) које проистичу из процене о могућој виктимизацији овим делом. На нашем узорку страх од злочина може бити објашњен неким варијаблама микро модела, какво је искуство личне, или виктимизације блиских особа. Наиме, овакво искуство иде руку под руку са нижим страхом од злочина. С друге стране, са перцепцијом ризика од злочина повезане су и варијабле модела социјалног реда и социјалне бриге: осећање кохезивности у насељу у коме се живи и поверење у полицију. Коначно, треба указати да неки од налаза овог истраживања, и по првенствено они који се односе на повезаност између (не)божастости и: пола, искуства виктимизације, те перцепције кохезивности у заједници, не одуарају од резултата страних студија.

Кључне речи: страх од злочина, ставови, студенти, виктимизација

Увод

Истраживање страха од злочина је дошло у жижу научног интересовања 60-тих година 20-ог века, првенствено у Великој Британији и САД-у. Од тог доба, па до данас, ова појава се истражује са несмањеном пажњом. Вероватно да се узрок томе крије у чињеници да је страх од злочина

на већи проблем¹ од самог криминалитета (Evans, Fletcher, 2000, Farrall, 2007), као и да је његова етиологија још увек недовољно разјашњена.

Независно од тога што је одавно препозната као вредна научног интересовања, ову појаву и даље прати изразита концепцијска нејасност. Тако се као предмет оштрог спорења између истраживача издвајају два питања: како да се дефинише страх од злочина и како да се операционализује и (из)мери? (Ferraro, 1997, Farrell, 2007, Scarborough et al. 2010)

Овим питањима се посебно бавио Ferrero (1997), који важи за једног од најеминентнијих стручњака у овој области. Страх од злочина Ferrero препознаје као анксиозност, односно емоционални одговор на претњу или пак симболе криминалитета. Реакција страха, која укључује процену о ризику, наступа када се нека (реална или замишљена) ситуација препозна као потенцијално опасна. Коначно, процена ризика, заузима централно место као предиктор страха од криминала у тзв. процесу интерпретације.

Фарел (Farrell, 2007) питање/проблем криминалитета ставља на макрораван. Он подвлачи да се страх од криминалитета не би требало да посматра одвојено од кохезије, колективне ефикасности, социјалне промене и тензије. Стога оцењује да страх од криминалитета није ништа друго до дијагноза о стању: кохезије у суседству, моралног поретка и квалитета међуљудских релација.

Скарборо и сарадници (Scarborough et al, 2010) наводе да је схватање о страху од криминалитета као осећању анксиозности које је повезано са перцепцијом појединца - да је потенцијална жртва (да се налази на несигурном месту или у ризичној ситуацији), доста критиковано. Судећи по овим ауторима, неопходно је разликовати страх од забринутости због криминалитета, будући да је страх више емоционалан, док брига има когнитивни аспект и тиче се опште анксиозности неvezане за евентуалну личну виктимизацију. За наведену диситнкцију између тзв. стварног страха (когнитивна димензија) и потенцијалне виктимизације залаже се и Максфилд (Maxfield) (Evans, Flecher, 2000).

Слично овим ауторима, Болио и сарадници (Beaulieu et al, 2007) говоре да је неопходно разликовати, поред емоционалне и когнитивне, и бихејвиоралну димензију страха од злочина². Емоционална димензија се тиче страха да се не буде виктимизован, когнитивна се односи на антиципацију оправда-

¹ Треба приметити да нека истраживања (Игњатовић, 1991) указују да Американце највише брине могућност нуклеарног рата, на првом месту, а криминалитет, на другом.

² Оваква дистинкција између димезија у истраживањима најчешће изостаје, или се пак с друге стране мере независно једна од друге (Beaulieu et al., 2007).

ности ризика од виктимизације, док бихејвиорална мери склоност да се потенцијална жртва понаша на одређен начин у сусрету са могућом виктимизацијом. С обзиром на препознате аспекте страха од злочина, ови, и неки други аутори (нпр. Skogan, Williams према: Beaulieu et al., 2007) уместо термина страх од злочина, предлажу називе: брига због криминалне виктимизације или преокупираност виктимизацијом. Они бригу дефинишу као: осећање изражено преко избегавајућег или самопротективног понашања, апстрактан страх у окружењу, које се сматра потенцијално опасним, односно конкретна евалуација ризика од виктимизације (првенствено напада на живот или имовину) (исто, 2007: 338).

И Фарел (Farrell, 2007) истиче да је неопходно разликовати неколико димензија страха од криминалитета. Он их именује као: искуствену (како се емоционални одговор на ризик од виктимизације манифестује у свакодневном животу) и експресивну (који интерпретативни процеси *производе* страх од криминалитета). Одатле, овај аутор страх од криминалитета операционализује преко: бриге (као дела свакодневног живота) и дифузног осећања анксиозности, која за собом повлачи опрезност³ у понашању.

У размишљању о страху од злочина, нама су блиска и схватања Ван дер Вурфа и Стрингера (према: Evans, Fletcher, 2000). Ови аутори нуде један интересантан поглед на етиологију ове појаве. Сматрају да у њеном формирању битну улогу играју: 1) осећање благостања; 2) перцепција о претњи том благостању и 3) неспособност да се изађе на крај са таквом несигурношћу. Смит (Smith, према: Evans, Fletcher, 2000) истиче да је страх од злочина социјални феномен, у чијој дистрибуцији битну улогу има расподела моћи у друштву у целини, а онда и у самом урбаном простору⁴.

Без обзира коју дефиницију страха од злочина прихватили, треба подвући, да се у већини нама доступних истраживачких студија, страх од злочина мери на скоро исти начин.

Реч је о мерењу страха од виктимизације (односно емоционалне димензије), евентуалног искуства виктимизације у претходној години, те антиципацији ризика да се постане жртва. Другим речима, мери се емоционална и когнитивна димензија страха од злочина, с једне стране, и иста се повезује са по-

³ Када је користећи мултиваријантну анализу, упоредио налазе стандардизованих истраживања о страху од злочина, са резултатима своје студије, у којој су питања операционализована с обзиром на нову концепцију (брига/анксиозност као конститутивни елементи страха од злочина), Фарел (Farrell, 2007) је утврдио да ова омогућава да се дају поузданија објашњења.

⁴ Познато је да је страх од злочина далеко израженији у урбаним, у поређењу са руралним срединама, а као једно од могућих објашњења ове правилности се приписује различитом степену кохезивности у селима и градовима (Crank, Giacomazzi, Heck, 2003).

тенцијалном виктимизацијом. Разлог је крајње једноставан: етиологија ове појаве се углавном везује са искуством виктимизације, као и са неким елементима личне вулнерабилности.

На крају, треба приметити да је страх од криминалитета, захваљујући опширној научној опсервацији, смештен и у јавни дискурс. Судећи по Фарелу (Farrell, 2007), анксиозност због криминалитета је постала значајна политичка тема која има моћ да уноси промене у заједницу. Потврду ове тезе аутор проналази у чињеници да је од 1982-2007. страх од злочина не само сталан предмет истраживања у *British Crime Surveys*, већ и да се ова појава неретко погрешно интерпретира, и у најгорем случају приказује као изузетно раширена⁵. Присутан је и читав низ теоријских решења, и са њима повезаних интервенција у урбаном простору, чији је циљ стварање безбедног суседства. Једна од таквих је Newmanova концепција брањивог града, настала почетком 70-тих (Игњатовић, 2010), која је инспирисала велики број аутора да се баве овом проблематиком из једног другачијег, урбанистичког угла, као и да исту критикују (види Kaskela, Pain, 1986). Грађанима је понуђена и *симболичка заштитица* (Henig, Maxfield, према: Ferrero, 1997) која се огледа у видљивом присуству органа реда, као и акције и удружења грађана у оквиру једне заједнице, чији је приоритет-заштита од злоч.

Ко се боји вука још⁶?

*Етиологија страха од злочина:
крајњак приказ налаза истраживања*

Налази истраживачких студија су готово без изузетка указали на нека општа обележја страха од злочина. Показало се, наиме, да је страх од злочина најизраженији код оних који имају најнижи ризик од виктимизације (тзв. *fear of victimization paradox*), па се тако међу *најугроженијима* налазе *попрени људи*⁷: жене и старији мушкарци. С друге стране, најчешће виктимизовани: млади, мушкарци, припадници мањина, сиромашнији, имају најниже изражен страх од злочина. Као логично, поставља се питање - како објаснити овај парадокс с једне стране, и који то чиниоци утичу на страх од злочина? Управо се на ова питања покушава да нађе одговор у бројним истраживањима, и то првенствено онима која су рађена у САД-у и Уједињеном Краљев-

⁵ Види Evans, Flecher (2000).

⁶ Згодна алузија на бајку: *Вук и његова расејана*.

⁷ „Wrong people“ (Evans, Flecher, 396, 2000).

ству, будући да се управо у овим земљама страх од криминалитета међу популацијом перманентно и организовано прати⁸.

Етиологија страха од злочина покушава да се објасни помоћу неколико модела. Реч је о моделима о: виктимизацији, вулнерабилности, који спадају у тзв. индивидуалне моделе објашњења, затим о моделу нереди и моделу бриге о заједници, који се називају макромоделима.

Теорија о виктимизацији подвлачи да је искуство претходне виктимизације, или пак упознатост са таквим искуством ближњих, затим неке одлике психофизичке вулнерабилности (пол, старост, физичка снага, брачно стање, степен образовања, приходи, власништво над кућом/станом) уско повезано са интензивнијим страхом од злочина. Сматра се да жене испољавају изразит страх од злочина, јер су у физичком смислу знатно вулнерабилније у поређењу са мушкарцима-потенцијалним нападачима. Наравно, *master offense* који у случају жена изазива највећи страх је сексуално насиље. Када су у питању имовински деликти, жене их увек повезују са сексуалним криминалитетом (Schaffer, Huebner, Yunum, 2006). Коначно, и поред вишег ризика од сексуалне виктимизације и израженије физичке вулнерабилности у поређењу са мушкарцима, када се говори о страху од криминалитета код жена, мора да се узме у обзир и њихова социјална улога, сексуална опресија, а затим и стриктна неформална социјална контрола над њиховим понашањем⁹.

Страх од злочина је нарочито изражен и међу старијим мушкарцима. Судећи по теорији маскулинитета, они су невидљива категорија: и у социјалном смислу (нпр. у погледу партиципације у друштвеном животу заједнице) и као мушкарци, што их онда чини потенцијалним жртвама нападача. На крају, важно је истаћи да неки аутори сматрају да се, када је реч о разликама у страху од злочина између мушкараца и жена, мора да води рачуна о тзв. *gender specific variation*, које се не свде на демографске (да не кажемо: биолошке разлике и са њима повезану специфичну физичку вулнерабилност), већ укључују и социјалне (полне) дистникације.

По моделу друштвене дезорганизиције, нереди, или како га неки називају: непристојности (Evans, Fletcher, 2000)¹⁰, израженији је страх од злочина, уколико је у окружењу у којем се живи присутнија физичка (смеће, графити, вандализам, напуштене зграде) и социјална дезорганизација (конзумација

⁸ Стога су њихови научници пружили како најзначајније теоријске постулате о узроцима страха од злочина, тако и најзначајније емпиријске налазе.

⁹ Један од раширених стереотипа везаних за силовање, јесте да је за овакав вид насиља, у великој мери одговорно *рилично понашање* саме жене-жртве (Игњатовић, 2010).

¹⁰ Мисли се на, најблаже речено, непристојан говор и понашање.

психоактивних супстанци у јавном простору, дилери дроге, проституција, просјачење, прегласна музика). Сматра се наине, да овакав јавни неред укажује на слом норми понашања, и на слабу социјалну контролу. Поседица овога је повлачење из друштвеног живота, у комшилуку, свих оних који поштују закон, а затим и пад цена некретнина у том крају, и на крају, видљива дезорганизација¹¹. Сама психолошка изолација удаљава суседе од међусобне одговорности за живот у насељу, слаби неформалну социјалну контролу, као и капацитет заједнице да утиче на ток друштвено пожељног развика у животном окружењу. Јанг (Jang, према: Karakus et al., 2010) сматра да дезорганизација заједнице повећава међусобно неповерење, а последица тога је и страх од виктимизације. Овим аргументима Еванс и Флечер (Evans i Flecher, 2000) додају још неке. Наине, са порастом страха од злочина повезано је у најопштијем смислу дефинисано, асоцијално понашање у непосредној животној околини, а оно сведочи о: 1) (не)моћи заједнице да врши контролу над *асоцијалнима*; те о 2) губитаку вредног објекта. Пад регулативне моћи заједнице (односно: неформалне социјалне контроле) илуструју нпр. графити¹², који даље отварају могућност да се смањи кохезија заједнице која је сама по себи *вредан објекат*. Тзв. *хийоџезе о нељудности* (Ferrero, 1997) је проверавао и Фарел (Farrell, 2007) на основу налаза *British Crime Report-a*¹³ из 2003. године. Пронашао је да су респонденти који живе у суседству у којем је висока стопа криминала, и који при том имају и одређене ставове о социјалним условима у насељу, у значајнијој мери забринути због могуће виктимизације. Уколико је насеље чисто и уредно¹⁴, оно се перципира и као сигурно и као здраво место за живот. Од ових налаза не одступају ни резултати истраживања Еванса и Флечера (Evans, Fletcher, 2000). Поред тезе о вулнерабилности, у њиховом истраживању се као најпредиктивнији, показао модел о социјалној интеграцији. За разлику од ових, други аутори су уочили да је предиктивна моћ овог етиолошког модела ниска (Scarborough et al., 2010).

Са моделом дезорганизације уско је повезан и модел бриге о заједници. Фактор који су као кључан за објашњење овог модела препознали Луис и Сакем (Lewis, Sacem, према: Scarborough et al., 2010), се назива *џровинцијали-*

¹¹ И физичку и социјалну дезорганизацију.

¹² Неки аутори (Farrell, 2007) ову теорију нереди именују и препознају и као стратегију разбијених прозора, иако она предствља вид социјалне реакције на злочин и криминалитет (Игњатовић, 2010).

¹³ *British Crime Report*. Узорак је био састављен од импресивног броја испитаника: њих 37931. У даљој фази истраживања Farrell је прикупио податке на основу одговора 4448 испитаника и пронашао да су од ових, тек 54 респонеднта ушла у категорију *незабринутиих*.

¹⁴ «Clean and tidy» (Farrell, 2007: 22).

зом. Сматра се да на (ин)директан утицај на страх од злочина у једној заједници имју следећи чиниоци - поверење у рад полиције, ефикасност органа реда, као и њихово присуство у насељу. Уколико је поверење у полицијске снаге ниско, може да се очекује пораст страха од злочина, и обрнуто.

Свакако, треба поменути и теорију о расној претњи, која уз теорију о социјалној дезорганизацији предствала тзв. макро факторе страха од злочина. Судаћи по овој теорији, која је примењива у расно и етнички хетерогеним друштвима¹⁵, страх од злочина је пропорционалан бројности мањина¹⁶. Захваљујући овој хипотези, издваја се једна посебна врста страха од тзв. имиграционог криминала.

У формирању ове, па и других *врста* страха од злочина по неким (Eitle, Taylor, 2008, Мељко, Eman, 2009 и други) битну улогу играју и медији. Па тако док Мешко и Иман (Мељко, Eman, 2009) на основу упоредне анализе телевизијских извешаја о криминалитету у САД-у и у Словенији, закључују да је улога електронских медија у ширењу страха од злочина, као и симболичке моћи полиције, у данашње време кључна¹⁷. С друге стране, Доб и Макдоналд (Doob, MacDonald, 1979)¹⁸ и Кокрофт (Cockcroft, 2009) тврде супротно. Последњи аутор, поред тога што не оспорава утицај медија на подстицање страха од криминалитета, сматра да се ова појава не може посматрати одвојено од широке лепезе несигурности које обликују касну модерну.

Ипак, ни једна од постојећих теорија о узроцима страха од злочина није добила потпуну емпијску потврду. У статистичком смислу најадекватније етиологију страха од злочина објашњава модел вулнерабилности или индиректне виктимизације, па чак и у компаративној перспективи. Наиме, страх је највише изражен код жена и самаца (Evans, Flecher, 2000, Мељко, Fallshore, Muratbegovic, 2008, Karakus, McGarell, Basilhuyuk, 2010), како у канадском, британском, тако и у босанском, словеначком и турском¹⁹ друштву. Једи-

¹⁵ У случају САД-а углавном се истраживања односе на белце, припаднике средње класе.

¹⁶ Чини се да се Афроамериканци у САД-у перципирају као нарочито опасни и то како од стране белаца, тако и од стране хиспаноамериканаца (Eitle, Taylor, 2008).

¹⁷ Мељко и Еман наводе да се путем електронских медија шири страх од одређених врста криминалитета (насилничког и уличног), од којих се опасност нарочито акцентује. Такође, приказују се на крајње сензационалистички начин и типични криминалци: брутални, неретко психички поремећени.

¹⁸ Три деценије пре истраживања Мешка и Имана (Мељко, Eman, 2009), Доб и Макдоналд су, на основу емпијских података дошли до закључка да изложеност канадских реципијената медијским садржајима нема значајнијег утицаја на формирање страха од злочина.

на разлика између турске популације и осталих друштава се односи на релативно низак страх од злочина који испољавају старији мушкарци у Турској, што може да се интерпретира помоћу тезе о маскулинитету. У турском друштву не опада социјална улога мушкараца са њиховим старењем, већ им напротив, доноси и знатан друштвени углед. Поред ових социодемографских чинилаца *йлашљиви* се од *нейлашљивих* разликују с обзиром на величину насеља у коме живе, брачни статус и број чланова домаћинства (Taseland, 1982, Scarborough et al., 2010). С друге стране, крајње су неконзистентни налази студија о утицају искуства претходне виктимизације на страх од злочина. Једни указују да је таква веза више него очигледна (Farrell, 2007), док други аутори не проналазе јасне емпиријске доказе (Evans, Fletcher, 2000).

Остало је дакле да још једном подвучемо да нема конзистентности у погледу предиктивних моћи понуђених теоријских модела, с једне стране, као ни да операционализација страха од злочина није уједначена, и поред тога што се истраживања углавном врше помоћу стандардизованих упитника и то на општој популацији (види Ferraro, 1995). Ван научног интересовања остају углавном анксиозност због криминалитета у случају маргинализованих социјалних група: нпр. старијих мушкараца, деце, мањина, сиромашних, студената, ментално оболелих. На основу нама доступне литературе, може да се закључи да се овакви истраживачки подухвати ретко спроводе. Ипак, интерпретација налаза се креће у оквирима постојећих микро и макро етиолошких модела страха од криминалитета. Тако се на пример, страх од злочина, толико распрострањен код старијих особа, а нарочито мушкараца, везује се за њихову физичку и социјалну вулнерабилност (Beaulieu i saradnici, 2007). Страх од злочина међу мањинама се објашњава расном опсесијом, док се у случају подкласа тумачи помоћу хипотезе о социјалној дезорганизацији (Will, McGrath, 1995). Исту тезу подржавају и други аутори да би објаснили повезаност између изузетно раширеног страха од криминалитета код ментално оболелих, и то посебно оних који су истовремено и сиромашни (Whitley, Prince, 2005). Витли и Принс (Whitley, Prince, 2005) ипак указују да веза страх од криминалитета-ментално оболење-сиромаштво није једнолинеарна, већ вишедимензионална и сложена. Они уочену повезаност виде и као последи-

¹⁹ У Турској је, треба подвући, у поређењу са осталим европским земљама и САД-ом стопа виктимизације жена знатно виша у поређењу са стопом виктимизације мушкараца (види: Karakus, McGarell, Basilhuyuk, 2010).

цу сужавања контаката у времену/простору, чији се узроци крију у социјално дезорганизованој средини. Наводе да страх, који је јаче изражен у срединама у којима влада неред, утиче на два нивоа: 1) на снижење расположења и 2) на провођење времена са другима, што повратно делује и на стање менталног здравља, као и на пораст ризика од виктимизације.

Истраживања страха од злочина међу студентима су изузетно ретка (Nasar, Fisher, 1993, Nasar, Fisher, Grannis, 1993) и углавном ограничена на проучавање утицаја физичког простора (или масовних убистава²⁰ (Kaminski et al., 2010) на раширеност ове појаве. Док се у првим студијама наглашава значај модела вулнерабилности (психофизичка и просторна вулнербилност), у студијама о масовним траумама пажња се посвећује искуству индиректне виктимизације, која по налазима истраживања Каминског и сарадника (2010), за последицу има тек незнатан пораст општег и посебног страха од криминалитета.

Емпиријски део рада

Истраживање страха од злочина је тема која је код нас у потпуности запостављена. Једини изузетак чини домаћа студија (Игњатовић, 1991) до које смо имали прилике да дођемо²¹, и неки чешћи истраживачки подухвати ове врсте у непосредном окружењу (види Мешко и сарадници, 2009). С једне стране, то може бити и похвално: судећи по Кокфорту (Cockcroft, 2009) ово питање није постало друштвено сигнификантно па се и не истражује, тако да не може да се смести у концепт (несигурности) модерне. С друге, права је истина да емпиријских доказа за оптимистичку Кокфортovu тезу ипак немамо!

Будући да нам недостају било какви подаци о страху од злочина, а да нисмо у прилици да експлоришемо ову проблематику на широј популацији, остало је да урадимо једино што можемо: да извршимо експлоративну и упоредну анализу (с обзиром на раније студије) страха од злочина међу студенатима, без претензије да истражујемо предиктивне домете микро и макро етиолошких модела. Уместо тога, пажњу смо обратиле на појединачне елементе различитих модела: вулнерабилности (пол, старост, физичка снага, бројност чланова домаћинства) и (ин)директне виктимизаци-

²⁰ Првенствено у америчким кампусима.

²¹ То свакако не значи да их нема више. Нама су биле доступне две наведене, које смо пронашли користећи академску мрежу COBBIS.

је (искуство раније виктимизације), социјалног нереда/дезорганизације (физички видљива девијантност у насељу-алкохоличари, наркомани, смеће, напуштене зграде, бучни суседи, социјална (дез)интегрисаност-релације са комшилуком, и модела социјалне бриге (поверење у полицију и органе правосуђа). Потом, поред модела страха од злочина, мерили смо и његову емоционалну (општи страх од злочина), когнитивну (перцепција ризика од виктимизације), и бихејвиоралну димнезију (понашајне обраце).

Циљ истраживања

Основни циљ истраживања био је да у најопштијем смислу експлориршемо страх од злочина, узимајућу у обзир његове три димензије. Поред тога, различите аспекте наведених димензија укрстили смо са варијаблама типичним за поједине моделе. Настојали смо да утврдимо да ли може да се говори о статистички сигнификантним разликама у когнитивној, емоционалној и понашајној димензији страха од злочина између испитаника, с обзиром на неке аспекте типичне за микро и макро етиолошке моделе.

Хипотезе:

У истраживању смо, и поред тога што је оно експлоративног типа, пошли од неколико хипотеза, које се најчешће потврђују на емпиријском материјалу, који се додуше односи на стране студије и на узорак који углавном искључује студенте.

Реч је о следећим хипотезама:

- 1) респонденти женског пола испољавају знатно виши страх од злочина, у поређењу са испитаницима мушког пола, како у погледу емоционалне, тако и у погледу когнитивне и бихејвиоралне димнезије;
- 2) искуство претходне виктимизације у значајној је мери повезано са изразитијим страхом од злочина (у погледу све три димензије);
- 3) перцепција страха од злочина је израженија, уколико респондент види средину у којој живи као дезорганизовану, а рад полиције и органа правосуђа као неадекватан.

Узорак

Истраживањем смо обухватили 59 испитаника, студената III године социологије на Филозофском факултету Универзитета у Београду, старих од 20–24 године. Реч је о 34 (57.6) респондента женског, и 24 (42.4) мушког пола. Страх од злочина код студената испитивали смо у јануару 2010. године.

Инструмент истраживања

Будући да су код нас изузетно ретка истраживања страха од злочина (увидом у доступну литературу, пронашли смо само једну студију о страху од злочина која је, за разлику од енглеских и америчких, рађена не на општој, већ на популацији студената), при избору инструмента-упитника, били смо суочени са три могућности: да прихватимо стандардизовани упитник, какав се користи у *British Crime Survey*, а који, не заборавимо, није лишен оштрих критика (види: Ferrero, 1997, Farrall, 2007), да употребимо упитник који је коришћен у домаћем истраживању (Игњатовић, 1991), или онај који нуде Ристановић и Константиновић (2009). Пошто смо имале намеру да компарирамо неке налазе овог, са налазима ранијих истраживања, само по себи се наметнуло средње решење: направиле смо сличан упитник онемо који је користио Игњатовић (1991), с обзиром да је и овај аутор испитивао ставове студената о криминалној политици (реч је: не заборавимо о студентима Правног факултета). Такође, сматрајући да упитник који нуде Ристановић и Константиновић (2009) није адекватан за експлорисање страха од злочина код респондента које смо имале на уму, битне смернице за конципирање инструмента пронашле смо код Ferrera (1997), који важи за неприкосновеног експерта у овој области. Коначно, направиле смо такав Упитник за испитивање страха од злочина који је прилагођен нашим испитаницима-студентима, с једне стране, и који омогућава да се направе неке компарације између ранијег и овог истраживања, са друге.

Обрада података

Подаци добијени истраживањем су шифрирани и унесени у матрицу. У анализи смо користили хи-квадрат тест (χ^2) како бисмо утврдили статистичку значајност уочених разлика између укрштених обележја, као и коефицијент контингенције (Ц) који је требало да нам укаже на јачину веза између посматраних обележја. Обрада података је рађена у програму СПСС, верзија 15.0.

Резултати анализе

Емоционална димензија страха од злочина

Емоционалну димензију страха од злочина испитивали смо тражећи од наших испитника да одговоре да ли се уопште, и у којој мери, плаше неких форми девијантног понашања (раније названог *нереда*), имовинских деликата (цепарења, провале, разбојништва, крађе аутомобила), сексуалног напада, напада на живот (убиство) и тело (напад ножем) (Табела 1.). Показало се тако да изразит страх код наших респондента (веома велику уплашеност и уплашеност) изазива могућност сексуалног напада и силовања (код чак 47 испитаника), напад ножем (19 или 32.2 њих), али и провала у кућу, док су присутни у њој (у 14 или 23.7 случајева), цепарење (у 23 случајева), потом убиство (18 њих) те провала у кућу када нема никога (17 испитаника). Најмање је изражен страх од просјака, крађе аутомобила и разбојништва. Стављени у контекст, ови налази могу да говоре у прилог значаја који на формирање страха од злочина имају како медији, тако и саме животне околиности. Наиме, у исто време када је испитивање вршено, Београд су потресале вести о силоватељу²², а физички обрачуни, нарочито међу младима, су судећи по медијским извештајима, постали део свакодневице.

Зашто наши респонденти не испољавају изразит страх од просјака, крађе аутомобила или разбојника? Ево неких хипотеза: просјачење је свакодневан призор на улицама Београда, с једне стране. С друге, до сада јавност није била у прилици да сазна да ли се неки од просјака насилно понашао, угрожавајући друге особе, у јавном простору. Изузетно низак страх од крађе аутомобила код наших респондента можда може бити објашњен тиме да највећи број њих, или пак чланова њихових породица аутомобиле и нема, а низак страх од разбојништва може бити приписан (опет!) медијским извештајима у којима су мете разбојника по правилу банке и мењачнице, те старије госпође, а нипошто студенти!

Табела 1. Емоционална димензија страха од злочина

²² Након хапшења, сазнајемо (опет: путем медија) да је реч о рецидивисти, који је само три месеца раније изашао из затвора, где је издржавао казну због сексуалног насиља.

Колико се плаши		не плаши се уопште	помало се плаши	уплашен је	веома је уплашен	Укупно
просјака	ф	44	13	2		59
	%	74.6	22	3.4		100
могућности да буде оцепарен	ф	16	30	13		59
	%	27.1	10.8	22.8		100
провале у кућу када није присутан	ф	27	22	9	1	59
	%	45.8	37.3	15.3	1.7	100
провале у кућу када је присутан	ф	26	19	12	2	59
	%	44.3	32.2	20.3	3.4	100
крађе (породичног) аутомобила	ф	38	16	4	1	59
	%	64.4	27.1	6.8	1.7	100
напада на имовину породице	ф	25	27	5	2	59
	%	42.4	45.8	8.5	3.4	100
разбојништва	ф	18	34	7		59
	%	30.5	57.6	11.9		100
силовања, сексуалног напада	ф	21	11	15	12	59
	%	35.6	18.6	25.4	20.3	100
напада ножем	ф	10	30	16	3	59
	%	16.9	50.8	27.1	5.1	100
убиства	ф	27	21	7	4	59
	%	45.8	35.6	11.9	6.8	100

Процена ризика од виктимизације

Поред емоционалне, посебну пажњу смо посветили испитивању тзв. когнитивне димензије страха од злочина. Ову димензију смо експлорисали испитујући ризик од виктимизације, а руководећи се препорукама Ferrera (1995). Питали смо респонденте да ли и колико је веровано (мало, вероватно, скоро сигурно) да у току наредне године буду жртве имовинских деликата (цепарења, крађе, разбојништва), сексуалног, физичког насиља, и убиства (Табела 2.). Показало се да највећи број испитаника не сматра да је уопште вероватно да ће у току наредне године бити жртве: убиства (око половине) или провале у кућу док су они присутни (47.5% њих). Око 42 њих, сматра да није вероватно да ће им у току следеће године бити украден аутомобил. С друге стране, нико од респондентата не сумња да ће их пресрести просјак и затра-

жити новац. Свакако, само у овом случају испитаници одговарају да су скоро сигурни да ће се тако нешто и догодити (45.8%). Такође, треба подвући, да највећи број испитаника сматра да је, уз наведени пример просјака који тражи новац, вероватно да ће у току наредне године бити оцепарени (22 њих), или пак предмет разбојништва (7 или 11.9 испитаника).

Табела 2. Процена ризика од виктимизације

Колико је вероватно да у току наредне године буде (жртва)		није вероватно	мало вероватно	вероватно	скоро сигурно	Укупно
просјака	ф		11	21	27	59
	%		18.6	35.6	45.8	100
оцепарен	ф	8	38	13		59
	%	13.6	64.4	22		100
провале у кућу када није присутан	ф	13	41	5		59
	%	22	69.5	8.5		100
провале у кућу када је присутан	ф	28	29	2		59
	%	47.5	49.2	3.4		100
крађе (породичног) аутомобила	ф	25	30	3		59
	%	42.4	50.8	5.1		100
напада на имовину породице	ф	13	40	6		59
	%	22	67.8	10.2		100
разбојништва	ф	10	42	7		59
	%	16.9	71.2	11.9		100
силовања, сексуалног напада	ф	21	35	3		59
	%	35.6	59.3	5.1		100
напада ножем	ф	14	42	3		59
	%	23.7	71.2	5.1		100
убиства	ф	29	28	2		59
	%	49.2	47.5	3.4		100

Осећање (не)сигурности и понашајне праксе испитаника

Што се осећања сигурности тиче, проверавали смо да ли се и у којој мери испитаници осећају сигурно ван куће, и у њој, током дана и ноћу, да ли брину да би могли да буду виктимизовани, као и какве понашајне обрасце користе у сусрету са таквом врстом бриге. Већ на први поглед је уочљиво да

наши испитаници спадају међу *храбре*, и поред тога што се међу њима налази чак 23 оних који су били жртве кривичних дјела. Наиме, око 1/4 одговара да уопште не брине, а око 72% да их тек мало забрињава могућност да буду виктимизовани. Највећи број њих је знатно храбрији током дана, у кући и у насељу, у поређењу са ноћним сатима (Табела 3.). Сигурним се током дана у насељу осећа чак 72.9% испитаника, а у вечерњим сатима само њих 27.1%. С друге стране, осећање сигурности док бораве у кући током дана, је присутно код скоро 90% испитаника, али је тај број знатно мањи када се ради о вечерњим сатима. Коначно, показало се да су уочене разлике значајне и у статистичком смислу, те бисмо могли констатовати да се сигурнијима испитаници осећају током дана, и то како у насељу у коме живе ($\chi^2=27.2999$, $p=0.000$, $C=0.562$), тако у и кући ($\chi^2=21.965$, $p=0.000$, $C=0.521$), у односу на вечерње сате. Чак 84.7% испитаника је дало одговор да се не би осећало сигурнима у неким насељима уколико би се тамо затекли сами, ноћу, а око половине (54.2%) се клони одређених места у граду, како не би били виктимизовани.

Табела 3. Процена сигурности испитаника када су сами у кући и у насељу током дана и у вечерњим сатима

Колико се сигурним осећа ако је сам у		сигурно	помало несигурно	несигурно	изузетно несигурно	Укупно
насељу у коме живи током дана	ф	43	14	2		59
	%	72.9	23.7	3.4		100
насељу у коме живи у вечерњим сатима	ф	16	35	8		59
	%	27.1	59.3	13.6		100
у кући, током дана	ф	52	6	1		59
	%	88.1	10.2	1.7		100
код куће у вечерњим сатима	ф	36	18	5		59
	%	61	30.5	8.5		100

Интересантне одговоре, који могу да укажу на значајан уплив медија на формирање слике о злочину, добили смо, питавши наше респонденте у којим околностима се плаше да могу бити виктимизовани (Табела 4.). И поред тога што велики број испитаника на ово питање није одговорио, издвојиле су се типичне околности у којима се осећа страх. Реч је о: ситуацијама у којима су испитаници сами у вечерњим сатима, када су нападнути, или пак када се сазна за неко кривично дело (серијски убица, силоватељ).

Табела 4. Ситуације у којима респондент осећа страх за свој живот и/или имовину

Колико се сигурним осећа ако је сам у		сигурно	помало несигурно	несигурно	изузетно несигурно	Укупно
насељу у коме живи током дана	ф	43	14	2		59
	%	72.9	23.7	3.4		100
насељу у коме живи у вечерњим сатима	ф	16	35	8		59
	%	27.1	59.3	13.6		100
у кући, током дана	ф	52	6	1		59
	%	88.1	10.2	1.7		100
код куће у вечерњим сатима	ф	36	18	5		59
	%	61	30.5	8.5		100

Микро и макро чиниоци страха од злочина и његове димензије: испитивање повезаности

Као један од циљева ове студије поставили смо и експлорацију повезаности између емоционалне, когнитивне и бихејвиоралне димензије страха од злочина и варијабли које репрезентују микро и макро етиолошке моделе страха.

Пошли смо од варијабли које репрезентују микро моделе вулнерабилности и (ин)директне виктимизације. Као кључну варијаблу за модел вулнерабилности узели смо пол (Табела 5.), док је лично, и искуство виктимизације ближњих, карактеристично за други модел. Дошли смо до интересантних налаза. Наиме, показало се да постоји статистички значајна повезаност између пола испитаника и: страха од просјака ($\chi^2=10.544$, $p=0.005$, $C=0.389$), депарења ($\chi^2=8.506$, $p=0.014$, $C=0.355$), провале у кућу, када је испитаник у њој ($\chi^2=8.867$, $p=0.031$, $C=0.361$). Веза између пола и страха од разбојништва спада у јаку ($\chi^2=13.841$, $p=0.001$, $C=0.436$), док је повезаност између пола респондента и страха од силовања и сексуалног напада изразито јака ($\chi^2=32.007$, $p=0.000$, $C=0.593$). Наиме, показало се да је емоционална димензија страха, у случају имовинских деликата и сексуалног насиља, значајно израженија код испитаница у поређењу са њиховим колегама. С друге стране, такве у статистичком смислу значајне повезаности између пола и страха од провале у кућу када испитаник није у њој ($\chi^2=3.245$, $p=0.228$, $C=0.355$), убиства ($\chi^2=4.093$, $p=0.252$, $C=0.255$) и напада ножем ($\chi^2=50.62$, $p=0.221$, $C=0.281$), те крађе аутомобила ($\chi^2=40.401$, $p=0.221$, $C=0.263$) и напада на породичну имовину ($\chi^2=1.912$, $p=0.591$, $C=0.177$), нисмо пронашле.

Табела 5. Емоционална димензија страха од злочина студенткиња и студената

Да ли је и колико изражен страх					
од просјака		не плашим се уопште	помало се плашим	плашим се	веома се плашим
женски	ф	20	12	2	34
	%	58.8	35.3	5.9	
мушки	ф	24	1		25
	%	96.0	4.0		100
Укупно	ф	44	13	2	59
	%	74.6	22.0	3.4	100
$\chi^2=10.544, p=0.005, C=0.389$					
од испарења					
женски	ф	5	18	11	34
	%	14.7	52.9	32.4	
мушки	ф	11	12	2	25
	%	44	48.0	8.0	
Укупно	ф	16	30	13	59
	%	27.1	50.8	22.0	
$\chi^2=8.506, p=0.014, C=0.355$					
од разбојништва					
женски	ф	4	24	6	34
	%	11.8	70.6	17.6	
мушки	ф	14	10	1	25
	%	56.0	40	4	
Укупно	ф	18	34	7	59
	%	30.5	57.6	11.9	100
$\chi^2=13.841, p=0.001, C=0.436$					
од провале у кућу када није присутан/а					
женски	ф	13	13	7	1
	%	38.2	38.2	20.6	2.9
мушки	ф	14	9	2	
	%	56.0	36.0	8.0	
Укупно	ф	27	22	9	1
	%	45.8	37.3	15.3	1.7
$\chi^2=3.245, p=0.355, C=0.228$					
од провале у кућу када је присутан/а					
женски	ф	10	12	10	2
	%	29.4	35.3	29.4	5.9
женски	ф	16	7	2	0
	%	64.0	28.0	8.0	.0
Укупно	ф	26	19	12	2
	%	44.1	32.2	20.3	3.4
$\chi^2=8.867, p=0.031, C=0.361$					
напада на породичну имовину					
женски	ф	12	18	3	1
	%	35.3	52.9	8.8	2.9
мушки	ф	13	9	2	1
	%	22.0	15.3	3.4	1.7
Укупно	ф	25	27	5	2
	%	42.4	45.8	8.5	3.4
$\chi^2=1.912, p=0.591, C=0.177$					

од крађе аутомобиле					
женски	ф	21	9	4	0
	%	61.8	26.5	11.8	.0
мушки	ф	17	7	0	1
	%	68.0	28.0	.0	4.0
Укупно	ф	38	16	4	1
	%	64.4	27.1	6.8	1.7
$\chi^2=4.401, p=0.221, C=0.263$					
од силовања и сексуалног напада					
женски	ф	2	8	14	10
	%	5.9	23.5	41.2	29.4
мушки	ф	19	3	1	2
	%	76	12	4	8
Укупно	ф	21	11	15	12
	%	35.6	18.6	25.4	20.3
$\chi^2=32.007, p=0.000, C=0.539$					
од напада оружјем					
женски	ф	3	19	11	1
	%	8.8	55.9	32.4	2.9
мушки	ф	7	11	5	2
	%	28	44	20	8
Укупно	ф	10	30	16	3
	%	16.9	50.8	27.1	5.1
$\chi^2=5.062, p=0.157, C=0.281$					
од убиства					
женски	ф	14	13	3	4
	%	41.2	38.2	8.8	11.8
мушки	ф	13	8	4	
	%	50	32	16	
Укупно	ф	27	21	7	4
	%	45.8	35.6	11.9	6.8
$\chi^2=4.903, p=0.252, C=0.255$					

Такође, учили смо постојање значајне повезаности између искуства (ин)директне виктимизације и страха од злочина. У првом реду, показало се да се међу нашим испитаницима налази 23 (39%) оних који су били жртве неких кривичних дела. Реч је најчешће о имовинским деликтима (од 16 таквих дела, чак 9 су крађе). Троје испитаника је било физички нападнуто, двоје сексуално, а један од њих је трпео насиље у породици. Што се виктимизације блиских људи (суседа, рођака, пријатеља) у току протекле године тиче, показало се да је са тим упознато 36 (61%) испитаника.

Када смо искуство (ин)директне виктимизације укрестили са емоционалном димензијом страха од злочина, показало се да, уз изузетак директне виктимизације и страха од физичког напада ($\chi^2=9.794, p=0.020, C=0.377$), нема значајне повезаности између ових елемената микро модела и било ког другог предоченог кривичног дела. Другим речима, емоционална димензија страха

од злочина је у статистичком смислу значајно присутна само код оних који су били жртве физичког напада.

Варијабле: кохезивност у средини у којој респонденти живе, као и степен поверења у полицију, најконцизније предстваљају моделе дезорганизације (односно интеграције) и социјалне бриге. Већ је на први поглед јасно, да више од половине наших испитаника процењује кохезивност у средини у којој живе ниском (22 или 37.3), односно непостојећом (њих 11 или 18.6). Показало се да нема статистички значајне повезаности између интензитета интегрисаности испитаника и емоционалне димензије страха, у случају било ког претпостављеног злочина.

Пуно поверење у полицију има свега четворо испитаника. Остали имају тек незнатно (32 или 54.2), или нимало поверења (23 или 39 њих). Коначно, као и у случају степена кохезивности, између јачине социјалне бриге у заједници и емоционалне димензије појединачних злочина нисмо утврдили постојање статистички значајне повезаности. Једини изузетак представља страх од разбојништва. Наиме, код оних који немају поверења у полицију или је оно парцијално, значајније је изражена емоционална димензија страха у поређењу са онима који снагама реда поклањају пуно поверење ($\chi^2=10.116$, $p=0.039$, $C=0.383$).

Потом, показало се да се студенткиње и студенти статистички значајно не разликују с обзиром на процену ризика од виктимизације. Једини изузетак представља претпостављени ризик од сексуалног насиља, који је у значајнијој мери заступљен код студенткиња у односу на њихове колеге ($\chi^2=8.998$, $p=0.011$, $C=0.364$).

Изненађујуће, лично искуство респондента као жртве значајно је повезано са перцепцијом нижег ризика од виктимизације ($\chi^2=6.856$ $p=0.032$, $C=0.323$), али ова веза не спада у домен јаких (Табела 6.). С друге стране, са знање о виктимизацији блиских људи, није повезано са перцепцијом ризика од било ког наведеног деликта.

Такву значајну повезаност смо пронашли укрштајући процену ризика од виктимизације са варијаблама везаним за макро моделе: са перцепцијом кохезивности у непосредној социјалној средини, и са интензитетом поверења у полицију, иако само у случају неких дела. Показало се да значајно нижим ризик од сексуалног напада ($\chi^2=11.018$, $p=0.026$, $C=0.397$) и крађе аутомобила ($\chi^2=14.387$, $p=0.026$, $C=0.443$) процењују они који се сматрају интегрисаним у средину у којој живе. Затим, провалу у кућу када су одсутни, значајно извеснијом перципирају они који немају поверења у органе реда ($\chi^2=10.036$, $p=0.040$, $C=0.381$).

Табела 6. Искуство виктимизације и претпостављени ризик да буду жртве кривичних дела

Забринутост због могућности личне виктимизације	Испитаник/ца је био/ла жртва кривичног дела			Укупно
		да	не	
	мало	ф	13	31
	%	30.2	72.6	73.6
ни мало	ф	10	5	15
	%	66.7	33.3	16.4
Укупно	ф	23	36	59
	%	39	61	100

Што се перцепције сигурности тиче, показало се да су студенткиње у значајнијој мери забринуте због могућности да буду виктимизоване ($\chi^2=13.742$, $p=0.001$, $C=0.435$), као и да се осећају значајно несигурнијима у одређеним деловима града, у поређењу са својим колегама ($\chi^2=9.411$, $p=0.002$, $C=0.371$). Поред тога, оне су и значајно опрезније: избегавају нека насеља, како не би постале жртве ($\chi^2=8.643$, $p=0.003$, $C=0.357$). Такође, училе смо да се сигурнијима у насељу у којем живе осећају они који кохезивност у свом комшилuku процјењују изразитијом ($\chi^2=11.991$, $p=0.017$, $C=0.411$). Осим наведених, остали макрофактори се нису показали значајно повезанима са осећањем сигурности, нити са понашајним праксама наших испитаника.

Закључак

Страх од злочина представља интердисциплинарно истраживачко поље, које је у жижи интересовања научника у западној Европи и САД-у, последњих пола века. На простору бивше СФРЈ, као уосталом и осталих (бивших) социјалистичких друштава (да се ограничимо само на њих), страх од злочина није био тема којом су се истраживачи посебније (или: уопште) бавили. О разлозима због оваквог стања, са једне стране, изузетне заинтересованости, која је уродила како плодним теоријским, тако и практичним резултатима, нарочито у сфери просторних интервенција, и са друге, потпуне индоленције према наведеној проблематици, можемо да поставимо бројне хипотезе. Уочену контрадикцију могле бисмо да осветлимо из различитих углова, али можда није згорег да исто, за сада, оставимо по страни, будући да превазилази амбиције наше студије. Наиме, циљ ове студије је био да истражи неке одлике страха од злочина. За разлику од страних студија, нисмо биле у прилици да

ову појаву пратимо на узорку опште популације, већ смо се ограничили на испитивање студената, како су то уосталом радили и други, ретки истраживачи ове проблематике код нас. Разлог томе се без сваке сумње крије у чињеници да код нас нема значајније израженог друштвеног интереса за истраживање страха од злочина.

Било како било, и на нашем релативно скромном узорку²³, експлорисале смо емоционалну, когнитивну и понашајну димензију страха, а потом смо уочене налазе укрестили са варијаблама које репрезентују макро и микро етиолошке моделе: модел вулнерабилности (пол), (ин)директне виктимизације (лично или искуство виктимизације блиских људи), социјалне дезорганизације (кохезија у ужој социјалној средини), и модел социјалне бриге (поверење у органе реда).

Дошли смо до интересантних налаза, који углавном не одскачу од резултата страних студија. Пре свега, показало се да наши испитаници спадају у ред релативно *храбрих*: емоционална димензија страха је изражена само у случају неких дела: сексуалног напада, напада ножем, провале у кућу када су они присутни, убиства и провале у кућу када никог нема у њој. Страх због могућност да просјак на улици затражи новац, да неко украде породични аутомобил или пак да изврши разбојништво над испитаником, није значајније изражен. С друге стране, показало се да је емоционална димензија страха од неких злочина (силовања и сексуалног напада у првом реду) израженија међу испитаницама, у поређењу са њиховим колегама. Такође, управо студенткиње, процењују значајно вероватнијом виктимизацију овим кривичним делом. Код њих је више изражено осећање несигурности и избегавање неких делова града, због потребе да се заштите. Оправданом се показала и хипотеза о тзв. рутинским активностима и сигурности. Наиме, респонденти се осећају заштићенијима од злочина дању, а чак 85% њих процењује високим ризик од виктимизације у одређеним деловима града, и то нарочито ноћу. С друге стране, изненађује је да је искуство личне (али не и индиректне) виктимизације (парадоксално) повезано са нижом перцепцијом ризика да се буде жртва.

Моделе социјалног нереда (односно интеграције) и социјалне бриге су представљале варијабле које се тичу осећаја кохезивности у насељу у коме се живи, те поверења у полицију. Па тако, што је виша интегрисаност у заједницу, и израженије поверење у рад органа реда, перцепција ризика од провале у кућу, крађе аутомобила и силовања је нижа. У том смислу и сама кохезивност у насељу, иде руку под руку, са повећаним осећањем личне сигурности.

²³ Игњатовићевим (1991) истраживањем је обухваћено 96 студената.

Иако не сасвим методолошки оправдано, дескриптивно поређење налаза ове, са резултатима страних и једне домаће студије, указује да су испитаници, када се говори о страху од злочина, прилично налик једни на друге. Код жена је страх од злочина далеко израженији у поређењу са мушкарцима, а социјална дезорганизација подстиче анксиозност од злочина. Поред тога, друштвени миље и интерпретација истог, несумњиво играју битну улогу у етиологији страха од злочина. Показало се тако да је страх од просјака у страним истраживањима, као и страх од крађе аутомобиле (нарочито међу мушким испитаницима) изузетно заступљен. У овом истраживању налази указују на супротно. Тако, на пример, највећи број наших респондента казује да је сасвим вероватно да ће их на улици пресрести просјак и затражити новац, док је страх од такве врсте контакта мало изражен. Чини се да мање-више свакодневно искуство демантује оправданост страха од потенцијално *злочиначкој њонашања* просјака.

У светлу овог, и других налаза, сматрамо да је истраживање ове, код нас у потпуности занемарене проблематике, итекако оправдано. Такви научни напори би били кадри да укажу како на раширеност страха од злочина у општој популацији, тако и на повезаност свеукупних друштвено-културних прилика са анксиозношћу због криминалитета, те консеквенци овакве забринутости и евентуалних практично-превентивних интервенција.

ЛИТЕРАТУРА:

- Acierno, R., A. A. Rheingold, S.H. Resnick, G.D. Kilpatrick (2001). Predictors of fear of crime in older adults, *Applied Geography*, 21: 249–274.
- Beaulieu, M., M. Dubй, C. Bergeron, M-M. Cousineau (2007). Are elderly men worried about crime? *Journal of Aging Studies*, 21: 336–346.
- Cockcroft, T. (2009). Late Modernity, Risk and the Constitution of Fear of Crime. In: G. Мељко, T. Cockcroft, A. Crawford, A. Lemaotre (eds.), *Crime, Media and Fear of Crime*, Ljubljana: Tipografija, pp. 13–26.
- Crank, P., A. Giacomazzi, C. Heck (2003). Fear of crime in a nonurban setting. *Journal of Criminal Justice*, 31: 249–263.
- Daniel, P., P.D. Mears, E. Stewart (2010): Interracial contact and fear of crime. *Journal of Criminal Justice*, 38: 34–41.
- Doob, N.A., E.G. MacDonald (1979). Television viewing and fear of victimization: Is the relationship casual? *Journal of Personality and Social Psychology*, 37 (2): 170–179.
- Eitle, D., J. Taylor (2008): Are Hispanic the “new treat”? Minority group threat and fear of crime in Miami-Dode County. *Social Science Research*, 37 (4): 1102–1115.

- Evans, J.D., M. Fletcher (2000). Fear of crime: testing alternative hypotheses. *Applied Geography*, 20: 395–411.
- Farrell, S. (2007): *Experience and Expression in Fear of Crime: Full Research Report ESRC end of Award Report*. Swindon: ESRC.
- Ferrero, F.K. (1995). *Fear of Crime*. Albany: State University of New York Press.
- Gorazd, M., M. Fallshore, E. Muratbegovic (2008). Fear of crime: in two postsocialist capital cities - Ljubljana, Slovenia and Sarajevo, Bosnia and Hercegovina. *Journal of Criminal Justice*, 36 (6): 546-553.
- Ignjatovic, D. (1991). Kriminalitet i kriminalna politika - istraživanje stavova studenata. *Forum covek i pravo*, str. 69-77.
- Ignjatovic, D. (2010). *Kriminologija*. Beograd: Pravni fakultet.
- Kaminski J.R., A.B. Koons-Witt, N.S. Thomson, D. Weiss (2010). The impact of the Virginia and Northern Illinois University shootings on fear of crime on campus. *Journal of Criminal Justice*, 38 (1): 88-98.
- Karakus O., E.F. McGarrell, O. Oguzhan Basibuyuk (2010). Fear of crime among citizens of Turkey. *Journal of Criminal Justice*, 38: 174–184.
- Kaskela, H., R. Pain (1986). Revisiting fear of crime and place: women's fear of attack and the built environment. *Geoforum*, 38: 269-280.
- Мељко, Г., Т. Cockcroft, А. Crawford, А. Lemaotre (eds.) (2009). *Crime, Media and Fear of Crime*. Ljubljana: Tipografija.
- Мељко, Г., К. Eman (2009). Myths about crime – What is (Un)Real in the Real World? In: Г. Мељко, Т. Cockcroft, А. Crawford, А. Lemaotre (eds.), *Crime, Media and Fear of Crime*, Ljubljana: Tipografija, pp. 27-49.
- Nasar, J.L., B. Fisher (1993). “Hot spots” of fear of crime; A multi-method investigation. *Journal of Environmental Psychology*, 13 (3): 187-206.
- Nasar, J.L., B. Fisher, M. Grannis (1993); Aproximate physical cues to fear of crime, *Landscape and Urban Planning*, 26 (1/4): 161-178.
- Nelson, A.L., R.D.F. Bromley, C.J. Thomas (2001). Identifying micro-spatial and temporal patterns of violent crime and disorder in the British city centre. *Applied Geography*, 21: 249–274.
- Nikolic Ristanovic, V., M. Konstantinovic Vilic (2009). *Kriminologija*. Niš: Pelikan Print.
- Painter, K. (1996). The influence of street lighting improvements on crime, fear and pedestrian street use, after dark. *Landscape and Urban Planning*, 35: 193-201.
- Pope, C.J. (2008). Fear of crime and housing prices: Household reactions to sex offender registries. *Journal of Urban Economics*, 64: 601–614.
- Scarborough, B.K., T.Z. Like-Haislip, K.J. Novak, W.L. Lucas, L.F. Alarid (2010). Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context, and fear of crime. *Journal of Criminal Justice*, 38 (4): 819-826.
- Schafer, A.J., M.B. Huebner, S.T. Bynum (2006). Fear of crime and criminal victimization. Gender based contrasts. *Journal of Criminal Justice*, 34: 285-301.
- Simovic Hiber, I. (2009). Strah od zlocina shvacen kao pojam koji latentno “razara” sliku o bezbednom društvu. *Ljudska bezbednost*, 7 (2): 186-200.

- Taseland, W.R. (1982). Fear of crime: who is most vulnerable? *Journal of Criminal Justice*, 10 (3): 199-209.
- Whitley, R., M. Martin Prince (2005). Fear of crime, mobility and mental health in inner-city London, UK. *Social Science & Medicine*, 61: 1678–1688.
- Will, A.J., H.J. McGrath (1995). Crime, neighborhood perceptions, and the underclass: The relationship between fear of crime and class position. *Journal of Criminal Justice*, 23 (2): 163-176.

Milana Ljubičić
Sladana Dragišić Labaš
University of Belgrade
Faculty of Philosophy

Summary

FEAR OF CRIME – RESEARCH OF STUDENTS' ATTITUDES

In this paper we have researched the students' perception of fear of crime. To begin with, our attention was at emotional, cognitive and behavioral dimension of this manifestation. Since this subject is rarely researched in our country, it was our ambition to establish the extent of fear of crime and potential differences in regard to gender, and what we are conditionally referring to as cohesiveness variables. The subjects were 59 second year sociology students. The findings pointed out that emotional and cognitive dimension of fear of crime is present only in regard to certain crimes: sexual assault, knife stabbing, home burglary regardless if home is empty, and homicide. It is indicative that dimension of emotional fear is higher with female subjects as opposed to their male counterparts, particularly in the case of sexual assault. Also, it has been noted that female subjects adopt certain behavioral patterns (avoiding particular part of town, at specific hours) generated by the possible casualty assessment. On our sample fear of crime can be explained by some micro model variables, like personal or victim experience of someone dear. That is to say that such experience goes hand in hand with lower fear of crime. On the other hand, perception of crime threat is connected to models of social disorder and social care variables, such as: feeling of cohesiveness in the area of living and trusting the police force. Finally, it should be pointed out that some of the findings of this research, primarily those relating between fear(lessness) and: gender, experience as victim and community cohesiveness, do not differ from the results of foreign studies.

Key words: fear of crime, attitudes, students, victimization